

Előterjesztés a Balaton Kiemelt Térség 2023. évre vonatkozó monitoring jelentéséről

Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács** (BFT) 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Koncepciója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres területi fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. A döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a **Baltoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft-re** (BIFÜ Nkft) bízta.

A monitoring tevékenység kezdetben 90, majd 48 db térségleíró indikátor alkalmazásával valósult meg. A Balaton Fejlesztési Tanács 2017. március 17-i ülésén döntött a térségi monitoring rendszer indikátor-kataszterének megújításáról. A **11/2017. (03.17.) BFT határozat 91 db éves rendszerességgel, valamint 45 db további, háromévente mérendő és elemzendő mutató megjelenítését írja elő** a monitoring tanulmányokban.

A **BFT 1/2016. (02.12.) határozatában** rögzítettek alapján kiemelten fontos feladat az **uniós programozási időszakok forrásallokációjának rendszeres monitorozása**, amelynek eredményeit a **Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR)** rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk.

A **Kormány a 1685/2022. (XII.28.) határozatával elfogadta a kiemelt térség megújított, aktuális programozási ciklus fejlesztéseit megalapozni szándékozó Hosszútávú Fejlesztési Koncepcióját és Területfejlesztési Programját**.

Bár a határozat forrásokat nem rendel a tervhez, azonban a 4. pontban felkéri a Balaton Fejlesztési Tanácsot, hogy a program megvalósulását kísérje nyomon, és háromévente adjon tájékoztatást azok megvalósulásáról, valamint amennyiben szükséges, kezdeményezze a tervek felülvizsgálatát. Tekintettel arra, hogy a korábbi programozási időszakban a féléves gyakoriságú fejlesztési monitoring jelentésekkel a kiemelt térségi fejlesztések megvalósulásának nyomon követése eredményesen valósult meg, ezt a gyakorlatot a jelen programozási ciklusban is folytatni kívánjuk.

A BFT által elrendelt munkán túl a területi monitoring munkával kapcsolatos feladatok ellátását szükségessé teszi a területi monitoring rendszerről szóló **37/2010. sz. Kormányrendelet**. Ez a rendelkezés az országos területi monitoring rendszer kialakítását célozza, meghatározza a különböző térségi szereplők feladatait, a feladatok teljesítési határidejét, valamint körvonalazza a területi monitoring jelentések elvárt tartalmát.

A fenti rendelet kimondja, hogy a területi monitoring jelentések elkészítéséért és elfogadásáért felelős szervezetek **minden év március 31-ig** kötelesek lezárni és a jogszabályban meghatározott szervezeteknek eljuttatni a monitoring tanulmányt. A határidő teljesítése érdekében, az elmúlt években kialakult gyakorlatnak megfelelően a **Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség** a jogszabályban meghatározott időpontot követő első munkanapon, **2024. április 2-án megküldte a** Balaton Fejlesztési Tanács általmég nem tárgyalt **előzetes jelentést a jogszabályba foglalt szervezetek részére**. Jelen tanulmány a korábban megküldött előzetes jelentés kibővített, végleges változata.

A fejlesztéspolitikai tematikát felölelő **FAIR 2024. január 18-i** adattartalma mellett az elemzésben alapvetően a 2024-es állapot szerinti, a Központi Statisztikai Hivatal és a TeIR felületein elérhető legfrissebb adatokat tudtuk feldolgozni. Emellett a **Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság és a Balatoni Hajózási Zrt. egyedi adatszolgáltatása** is hozzájárult a jelentés teljeskörű tartalmához.

A monitoring jelentés 11. fejezete egy rendhagyó elemet tartalmaz. A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéréssel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg **Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét**. A település képviselőtestülete csatlakozási szándékát egy 2022-es testületi határozatban kinyilvánította. A Területfejlesztésért Felelős Államtitkárság valamint az Építési és Közlekedési Minisztérium tájékoztatását követően a Balatoni Integrációs Kft. vállalta, hogy a 2023. évi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit. Jelen monitoring tanulmány utolsó tartalmi fejezete e vizsgálat összefoglaló eredményeit tartalmazza.

A jelentés az alábbi témaköröket tartalmazza:

- Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség
- Demográfiai jellemzők, társadalom
- Foglalkoztatás, munkanélküliség
- Turizmus, vendégforgalom
- Lakásállomány, lakásépítés
- Civil aktivitás, intézményrendszer
- Környezeti infrastruktúra
- Közlekedés
- Vízhőszállítás
- Gyorseelemzés Nágocs község BKÜ-höz történő csatlakozási igényének területi hatásairól

Az elkészült monitoring tanulmány főbb eredményei

A 2023 évi monitoring jelentés kilenc különböző monitoring témakör legfrissebb adatai alapján készült. A területi monitoring rendszerről szóló 37/2010. Kormányrendeletbe foglalt jelentéstételi kötelezettséggel kapcsolatos előírásnak, valamint a Balaton Fejlesztési Tanács által meghatározott feladatoknak egyaránt megfelelni kívánó jelentés a fejlesztési források kihelyezése és a pályázati eredményesség, demográfiai jellemzők, foglalkoztatás és munkanélküliség, turizmus és vendégforgalom, lakásállomány és lakásépítés, civil aktivitás és balatoni intézményrendszer, a környezet és környezeti infrastruktúra, a közlekedés valamint a vízminőség témaköreire terjed ki. Emellett tartalmaz egy gyorselemzést Nágocs községről, mely 2023-ban hivatalos úton jelezte a kiemelt üdülőkörzethez történő csatlakozási szándékát.

Fejlesztési források kihelyezése, pályázati eredményesség

A 2021-2027 közötti Széchenyi Terv Plusz nyújtotta lehetőségek kapcsán Magyarország, ezen belül a Balaton térsége olyan fejlesztési időszak kapujában áll, amely összehatásaiban még az elmúlt, 2014-2020 közötti évek fejlesztéspolitikai sikerességét is képes lehet felülmúlni. A Magyarországnak járó kohéziós források összege az MNB által meghatározott 2021 évi 360 napos középárfolyamon **18 600 Mrd Ft, ami a 2021 évi hazai GDP $\approx$ 37 %-a.**

A **Magyarországnak járó források folyósítását** az Európai Parlament többségi döntése alapján az uniós Alapjogi Chartával kapcsolatban úgynevezett horizontális és szektorális jogállamisági feljogosító feltételek teljesítetlenségére hivatkozva **az Európai Bizottság blokkolta**. Ugyanakkor a nemzeti költségvetés terhére, Magyarország Kormányának döntése alapján a 2021-2027 közötti Széchenyi Terv **Plusz előfinanszírozási rendszerben 2021 évtől elindult.**

Két év tárgyalást és jogalkotói munkát követően **2023 decemberében az Európai Bizottság 10,2 Mrd EUR forrásösszeg lehívhatóságát biztosította**, majd a hozzáférhetővé vált források lehívása 2024 januárjában megkezdődött. Ennek következtében **2024 évben a pályázati aktivitás jelentős növekedése várható.**

A Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszer 2024 január 18-i adatai alapján Széchenyi Terv Plusz keretében 2021-2022-ben elindult pályáztatás kezdeti lendületét **2023 év során jelentős visszaesés** jellemezte, 2023 februárja és 2024 januárja között **alig több mint 300 db újabb benyújtott támogatási kérelem** jelent meg az Irányító Hatóság előtt, vagyis ebben az időszakban lényegében a pályáztatás befagyásáról beszélhetünk. 2024. január közepéig a teljes egészében előfinanszírozott források megszerzése érdekében 19 642 db pályázat került benyújtásra. A legutóbbi vizsgált állás szerint hét operatív programban azonosíthatók forrásigények, ezek a gazdaság és a területfejlesztés, a határigazgatási és vízügyi politikai eszközök, a végrehajtás operatív program, a közlekedésfejlesztés, a környezet és energiahatékonyság, illetve a digitális megújulás.

A Széchenyi Terv Plusz előfinanszírozott forrásainak megszerzésére törekvő **pályázók nagy többsége mikro-méretű társas vállalkozás**, minden negyedik költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezet, ezek elsöprő többsége települési önkormányzat, a nonprofit szervezetek képviselőjében pályázók aránya továbbra is alacsony. A **pályázók mintegy háromnegyedének tevékenységi területe négy nemzetgazdasági főágazatra bontható: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, kereskedelem és gépjárműjavítás, építő és feldolgozóipar**. Ezzel együtt valamennyi nemzetgazdasági főágazat képviselőjében megjelentek pályázók. A pályázatok több mint 70 %-a értékeléssel egybekötött egyszerűsített eljárásrend alapján került rögzítésre, ez több mint 14 ezer pályázatot jelent, legalább minden negyedik szttenderd eljárásrendű. A kiemelt eljárásrendű pályázatok aránya csekély.

A FAIR adatbázist vizsgáló elemzéseink régóta fontos elemzési **dimenziója a pályázatok befogadási rátája, a jogosultság, a támogatási döntés, illetve az elutasítás megállapítása**. A támogatási döntések monitorozása érdekében az eddigieknél részletesebb tartalmi felbontás mellett döntöttünk. A pályázat benyújtására jogosult, Irányító Hatóság (IH) által támogatott pályázatok száma 2024. január közepén meghaladta a 9400-at, ez a beérkezett pályázatok 48 %-át alkotja, a támogatási döntés előtt álló pályázatok aránya kicsi, mindössze 2,4 %. A jogosultsági, IH elutasítás, megszűnés, visszalépés a pályázatok 49,6 %-át érinti, **lényegében minden második tervezett projekt nem kapott finanszírozást**.

A pályázatok forrásigénye országosan 3 468,3 Mrd Ft-ra növekedett. A **forrásigények mintegy 40,7 %-a érkezett be a TOP Plusz, 33,2 % a GINOP Plusz támogatási konstrukcióihoz** kapcsolódóan. A közlekedésfejlesztés (IKOP Plusz) forrásigénye a teljes igény 9,9 %-a. A végrehajtás operatív program a forrásigények kilenced részét alkotja. A digitális megújulás programban (DIMOP) megjelent forrásigény az igények 5,9 %-ának felel meg. A KEHOP PLUSZ területén megjelent forrásigény kicsi, 1 % alatti részesedést jelent, a legalacsonyabb forrásigény a határigazgatás területén igazolható, azonban ezeket a támogatási kérelmeket visszavonták.

A **megítélt támogatások teljes összege 2024. január 18-án 2 095,2 Mrd Ft**, ami előfinanszírozásban ez rendkívül magas összeg, a 2022. évi teljes magyar GDP mintegy 3 %-át jelenti. A megítélt támogatások közel kétötöde a TOP Pluszhoz összpontosul, a GINOP Plusz részaránya a megítélt forrásokból 23,5 %. A közlekedésfejlesztés a támogatások közel hatodát teszi ki, a Végrehajtás Operatív Program megítélt támogatás részesedése ugyancsak jelentős, a teljes összeg csaknem 15 %-a. A DIMOP a támogatások 5,2 %-át fedi le. A támogatások legkisebb részesedési aránya jelenleg a KEHOP Pluszban látható, ez 1,2 %-a a teljes összegnek.

A megítélt támogatásban részesült, jogosult, IH által támogatott pályázatok száma 9 882 db, de ebből 457 db részben, vagy egészében kifizetett pályázat a megvalósítás befejezése előtt megszűnt, így a támogatott és jelen állásig meg nem szűnt pályázatok száma 9 425 db.

A FAIR regiszterben szereplő adatok alapján 2024. január 18-ig **9 712 db pályázat esetében nem történt kifizetés, ez az összes pályázat 49,4 %-át jelenti**. 830 esetben (4,2 %) visszavonásra került a támogatási kérelem, megszűnt a szerződés.

Kifizetés összesen mintegy 9100 db pályázat esetében zajlott, de ezek közül több mint 800 esetben a kifizetést részben, vagy annak egészében tőkekövetelés érinti, ami a kifizetésre került összeg visszautalását jelenti a forráselosztó számára. **A kifizetett teljes összeg országosan 1330,4 Mrd Ft. A kifizetések 56,7 %-a a TOP Plusz keretében, 27 %-a a GINOP Plusz, 9,4 % a IKOP Plusz, 7 % a Végrehajtás Operatív Programban** valósult meg. Összességében a területfejlesztésben ≈ 754 Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben ≈ 359 Mrd Ft, a közlekedésfejlesztésben ≈ 125 Mrd Ft, a végrehajtás operatív programban ≈ 93 Mrd Ft kifizetett összeg jelent meg.

A 2024. január 18-án készült **FAIR adatleválogatás 986 db olyan pályázatot azonosított, amelyet a Balaton térségben terveztek megvalósítani.** Ez azt jelenti, hogy az előző adatleválogatás óta eltelt 11 hónapos időszakban lényegében befagyott a pályázati aktivitás. Mindössze **8 projektet magába foglaló változás történt a Balaton térségi adatszerkezetben tavaly februárhoz képest.** A megítélt támogatások és a kifizetések vonatkozásaiban jelentős változások tapasztalhatók.

A **Balaton térségi támogatási kérelmek közel háromnegyede gazdaságfejlesztés, közel negyedük területfejlesztés.** A gazdaságfejlesztési programok csaknem egésze vállalkozásfejlesztés prioritású, a maradék hányadot a kutatás, fejlesztés, innováció prioritás teszi ki. A területfejlesztés több mint kétharmada az Élhető vármegye prioritásban szerepel, jellemzően településfejlesztés közel ötöde területi humán fejlesztés, a maradék klímabarát, illetve versenyképes vármegye.

Az eljárásrend metszetében dominál az értékeléssel társított egyszerűsített eljárásrend, az összes projekt háromnegyede sorolható ide. Közel minden negyedik pályázat sztenderd eljárásrendű. 2024. januári állás szerint öt pályázat kiemelt, ezek jellemzően a TOP Pluszban jelennek meg.

A **pályázók háromnegyede vállalkozás, ezen belül közel 74 % mikro-vállalkozás, mintegy 22 % kisvállalkozás, 3 % középvállalkozás, 1 % támogatási szempontból kedvezményezett, kategóriákba nem sorolt nagyvállalkozás.** Nagyjából minden ötödik **BKÜ pályázó költségvetési rend szerint gazdálkodik, ezek 94 %-a önkormányzat, a maradék hányad államháztartáson belüli nonprofit szervezet.** A nonprofit szektor pályázati részesedése a BKÜ-ben is, ahogy országosan, meglehetősen alacsony.

Az üdülőkörzeti pályázók fele hasonlóan az eddigi adatszerkezetekhez három nemzetgazdasági ágazatba sorolható, gyakoriságuk sorrendjében: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, építőipar, kereskedelem és gépjárműjavítás, ezzel együtt gyakorlatilag minden nemzetgazdasági szegmensben előfordulnak pályázók.

A **BKÜ pályázatok mintegy 45 %-a az üdülőkörzet somogyi, 38 % a veszprémi, 17 % a zalai területéhez sorolható.** A pályázatok 63 %-a a területrendezési törvény alapján a BKÜ parti és partközeli településeihez tartozik, 37 % tervezett megvalósulási helyszíne az üdülőkörzet valamely háttértelepülése. Lényegében az előző ciklushoz hasonló területi mintázat rajzolódik ki a pályázati aktivitás terén.

A BKÜ 180 településéből 147 esetében mutatkozik pályázati aktivitás, végeredményben az **üdülőkörzet településeinek több mint négyötödéről generálódott aktivitás.** A **pályázati aktivitási ráta a térség Somogy vármegyei településein 82,8 %, a Veszprém vármegyei területrészen 86,1 %, a Zala vármegye üdülőkörzeti részén 71 %.**

Az **üdülőkörzeti megvalósulási hellyel rendelkező pályázatok mintegy 45 %-a támogatásra jogosult,** IH által támogatott, ami számszerűen 447 db pályázatot jelent. Mindez **45 %-os sikerrátát eredményez, ami közel 3 %-kal alacsonyabb az országosnál.** Az elutasított, visszalépett, megszűnt pályázatok együttes aránya 53,9 %, a Balaton térségében, míg az országos érték 50 % alatt marad. Eközben az országos támogatási index is magasabb, mint a BKÜ-ben, illetve országosan kedvezőbb arányt mutatnak a támogatási döntésre várakozó pályázatok is. A Balaton térségében úgy tűnik, a kezdeti pályázati lendületet követően az országosnál jelentősebb a pályázati aktivitás lassulása.

A BKÜ területéhez sorolható pályázatok forrásigénye 84,2 Mrd Ft, a megítélt támogatás 45,3 Mrd Ft.

Kifizetés a Balaton térségében csak a TOP Plusz és a GINOP Plusz területén történt. A kifizetett teljes összeg a BKÜ területén 33,2 Mrd Ft. A kifizetések 77,5 %-a a területfejlesztéshez, 22,5 %-a a gazdaságfejlesztéshez érkezett. Összességében a területfejlesztésben $\approx 25,7$ Mrd Ft, a gazdaságfejlesztésben $\approx 7,5$ Mrd Ft került a pályázókhoz. A megszűnt projektek visszakövetelése és a tőkekövetelések nélküli kifizetett összeg 31,1 Mrd Ft. A hasznosult kifizetések 78,7 %-a TOP Plusz, a maradék hányad GINOP Plusz.

Demográfia

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet **állandó népessége a KSH elérhető legfrissebb, 2022. évi adatai alapján 273 530 fő, a lakónépesség száma 259 837 fő.** Az üdülőkörzet állandó népessége mintegy tíz éves csökkenési periódust követően az elmúlt fél évtized ideje alatt stabil növekedési pályára állt. A népességindikátorok változása mutatja, hogy a pandémiás időszakban állandó, és tartózkodási helyként is jelentősen növekedett a Balaton térségének vonzereje, majd a járványidőszak elmúlásával ez a jelenség is visszafogottabbá vált.

A térség népsűrűségének állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke 2022-ben $\approx 70,4$ fő/km². Az elmúlt 5 év adatait figyelembe véve a népsűrűség 69,76 fő/km² értékről növekedett 70,39 fő/km² értékre, vagyis **öt naptári év alatt egész számra kerekítve 1 fő/km² növekmény igazolható.**

A Balaton térségében, ahogyan országosan is, a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A halálozások drasztikus gyakoriság különbsége továbbra is tény. A születésszám növelését célzó népesedési politika fenntartása ellenére sem sikerül tartós időtávban jelentősen növelni a születések számát a térségben, a legjobb esetben is szinten tartás teljesül.

Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével **a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg**. Ahogy a 65+ éves népesség száma a várható élettartam növekedésével párhuzamban emelkedik, miközben a 15 év alatti népesség száma lényegesen nem változik. Ez az adott társadalom rohamos előreagedését eredményezi. Összességében a **100 fiatakorúra jutó idősokorúak száma a 2005-évi 119 főről 2022-re 197 főre növekedett**, vagyis lényegében kétszer annyian élnek nyugdíjas korúak a Balaton térségében, mint életkezdő fiatalok.

Az eltartott népesség függőségi rátája a népességfogyás és az öregedés kumulatív hatásai alapján fokozatosan emelkedik a térségben, 2022-ben 59,5 %-os értéken állt. Az 50 % feletti eltartottsági érték azt jelenti, két aktív korú tart el egy inaktív személyt. Mivel az eltartott népesség rátaértéke növekszik, az eltartók gyakorisága csökken, és az eltartottaké növekszik, vagyis az eltartókra egyre nagyobb teher járul. A népesség-előreszámítás a jelenlegi hatásokhoz vezető változatlan népesedési hatásokat a jövőben is feltételezve népességsökkenést, öregedést és az eltartottsági viszonyok nagymértékű romlását vetítette előre.

A Balaton térségében élő népesség iskolai végzettség szerinti struktúrája hasonló az országoshoz. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők száma csökken, az érettségizettek és a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezőké arányaiban jelentősen növekszik. Az érettségi nélküli szakmai középfokú végzettségűek vonatkozásában a legutóbbi két népszámlálás során jelentős eltérések nincsenek.

A BKÜ területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy hosszú időtrendben a természetes népességfogyás mértékével ellentétben mégsem csökken az üdülőkörzet népessége. A népesség számának a várható népességsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a jellemzően **pozitív vándorlási egyenleggel** magyarázható. A belföldi vándorlás állandó és ideiglenes szegmensre osztása igazolja, hogy **a letelepedéssel járó állandó vándorlás két évtizedes időtávban változó intenzitással bár, de pozitív a térségben.** A hosszú időtávban **külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességnyerés** életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis **öregedést fokozó hatást fejt ki.**

Munkanélküliségi ráta, foglalkoztatás

A lakosság egzisztenciális helyzete a 2009-2010-es mélypontot követő több mint egy évtizedben javulni látszik, ugyanakkor a **2020-2021-es pandémiás évek nem múltak el nyomtalanul, amelyek 2022-től kiegészülnek az orosz-ukrán háború, az infláció és az energiaválság hatásaival.** A BKÜ foglalkoztatottsági helyzete alapvetően a munkanélküliség a turisztikai szezonálitással egybeeső ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő szakaszos ingadozását a turizmusgazdaság térségi működése mozgatja.

A kiemelt üdülőkörzet **munkanélküliségi rátájának** éves átlagos szintjének mélypontját követően a pandémia első évében, **2020-ban megfordult az évtizedes, csökkenő tendencia.** A munkaerőpiacon évtizedes távlatban kialakult kedvező folyamatokat szakította meg a sorozatos megbetegedési hullámokat előidéző koronavírus-járvány, amely a foglalkoztatás mértékének csökkenését és a munkanélküliség átmeneti emelkedését eredményezte. Ugyanakkor a **munkanélküliség növekedése ideiglenes volt,** és 2021-2022 újfent csökkenő pályára állt. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet **éves átlagos munkanélküliségének csökkenése 2023-ban folytatódott, az éves index 3,8 %-ra módosult,** ami bő két évtizedes időtávban a **második legkedvezőbb adat.** Jelen időpontra lényegében a **koronavírus-járványt megelőző időszak munkanélküliségi helyzetképe rendeződött vissza.**

Ugyanakkor a **munkaképes korú lakosság számának fokozatos csökkenése** figyelhető meg a térségben: **2014 és 2024 között összesen mintegy 26 ezer fővel csökkent a 15-64 éves lakosság száma az üdülőkörzetben, ez egy Siófok méretű város teljes lakosságszámával egyenértékű!**

A legutóbbi, 2022. évi népszámlálás során a foglalkoztatottak aránya országosan 49,1 %-ra emelkedett, ez több mint 4,7 millió aktív keresőt jelent, a BKÜ-ben 46,4 %-on alakult, ami több mint 118 ezer embernek felel meg.

A pályakezdő munkanélküliek aránya 2013 és 2019 között folyamatosan csökkent, a csökkenési trendfolyamatot a koronavírus-járvány ugyan átmenetileg megtörte, de a járványhelyzet elmúltával a korábbi trendek érvényesülnek. **A pályakezdő munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom a Balaton térségében, inkább a fiatal munkaerő hiánya a probléma.**

Turizmus

A Balaton és térsége évszázados időtávban Magyarország egyik legnépszerűbb idegenforgalmi desztinációja, amivel összefüggésben **a térség egyik legfontosabb gazdasági szektora a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás.** A vendégforgalom döntő hányada a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatás forgalmában generálódik, de a regisztrált üzleti, korábbi definíciós fogalomként magán-szállásadás vendégforgalma is számottevő nagyságrendet alkot.

Évtizedes időtávban a koronavírus-járvány kezdetéig, **2010 és 2020 között a regisztrált üzleti szektor forgalma 20 %-os részesedésről 25 %-ra növekedett, amivel párhuzamban a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma ugyanennyivel, 80 % körüli értékről 75 %-ra mérséklődött.**

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek száma a koronavírus-járvány előtti évtized során, 2010 és 2019 között mintegy 685 ezer fővel, 1,2 millióról 1,9 millió fölé növekedett a Balaton térségében. A 2019-es vendégszám több mint másfélszerese a 2010 évi értéknek. A járvány ideje alatt, 2020-2021-ben mintegy 720-750 ezer főnyi vendég esett ki a balatoni vendégforgalomból. Országos vetületben azonban arányaiban ennél is nagyobb

mértékű volt a forgalom visszaesése. A koronavírus-járványhullámok lecsengését követően, 2022 év során a kereskedelmi szálláshelyek teljes vendégforgalma visszatért a pandémia előtti, 2019 éves szintre, közel 1 923 000 vendéget regisztráltak kereskedelmi szálláshelyeken. **2023 év során tovább erősödött az üdülőkörzet vendégforgalma, a vendégek száma meghaladta a 1 953 000 főt.** Úgy tűnik, a térség vendégforgalma maga mögött hagyta a koronavírus-járvány okozta átmeneti, de súlyos forgalmi veszteségeket. **2023 évben mintegy 40 ezer fővel mérséklődött a 2022 évihez képest a belföldi vendégforgalom, azonban több mint 65 ezer fővel nőtt a külföldi vendégek száma.** Ezzel a külföldi vendégforgalom elérte a pandémia előtti szintet.

A balatoni vendégforgalom pozicionálása érdekében a külföldi és belföldi vendégek egymáshoz viszonyított megoszlásának hosszú időtávban történő követése is kiemelt monitoring feladat. A vizsgált időszak elején, az ezredforduló évében a külföldi vendégek aránya meghaladta a belföldiekét kereskedelmi szálláshelyeken a térségben, és a 2002-es évben és fele-fele arányban oszlottak meg a külföldi és a belföldi vendégek. Ezt követően a belföldi vendégek számának folyamatos és rohamos növekedése látható, 2006-ban már a vendégek több mint kétharmada belföldi volt, a külföldi vendégek részesedése 30 % körüli arányra csökkent. A 2010-es évtized első felében kialakult a 25-75 %-os külföldi-belföldi vendégrészesedés a Balaton körül, majd ez az arány stabilan meg is maradt a koronavírus-járvány kitöréséig. A pandémia miatt elrendelt utazási korlátozások drasztikus hatásai 2020 évben gyakorlatilag szanálták a külföldi vendégforgalmat. **A pandémia végét követően fokozatosan növekedett a külföldiek Balaton térségi vendégforgalmának részesedése, 2022 év során 19,9 %, 2023 évben 22,9 %-os részesedés alakult ki, ami már közelít a 2019-es 23,3 %-os indexértékhez.**

A vendégszámhoz hasonlóan a térségben eltöltött vendégéjszakák országon belüli aránya is alátámasztja a Balaton országon belüli pozícióinak a pandémiával párhuzamosan változó helyzetét. A 2020-2021 évek járványhelyzete a külföldi vendégéjszakák extrém csökkenését eredményezte, ezekben az években nagyjából 550-650 ezer külföldi vendégéjszaka került a kereskedelmi regiszterekbe, javuló tendencia mellett. A növekedési hatás a belföldi vendégéjszakák száma esetében lendületesebb és stabilabb. 2022-re relatíve helyreálltak a korábbi trendek, ami alapvetően a belföldi forgalom rohamos növekedésével magyarázható, a belföldi vendégek valósággal megrohamozták a Balatont, de közel a duplájára növekedett a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma is 2021-hez képest. **2023-ban a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma újra meghaladta az 1,5 milliót, a belföldieké pedig 4 millió közelében állt.** Ez utóbbi kismértékű visszaesést jelent a 2022 évihez képest, amikor a belföldi vendégéjszakák száma több mint 4,1 millió volt az üdülőkörzetben.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégek **átlagos tartózkodási ideje hosszú időtrend szerint csökkenő** a Balaton térségében. A negatív linearitást a külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejének rövidülése alakítja. A XXI. század első évtizede a Balaton térségében az üdülési-rekreációs célú tartózkodás időtartamának fokozatos visszaesésével járt, ugyanakkor a belföldi vendégforgalom élénkülését is elhozta. Azonban a belföldi vendégek kevésbé a hosszabb tartózkodást, mint inkább a gyakoribb látogatást preferálták. A kereskedelmi szálláshelyek regisztrált vendég- és vendégéjszaka szám tekintetében a

főszезonon kívüli időszak részesedése fokozatosan bővül, feltételezhető összefüggésben a szezonális enyhítését célzó turizmusfejlesztési beavatkozásoknak.

A KSH több mint 40 országra közöl részletes forgalmi adatokat a kereskedelmi szálláshelyeken megforduló vendégek küldőországáról. Összességében **a regisztrált vendégek elsősorban többsége, mintegy 97-98 %-a Európából érkezik a Balatonhoz, döntően az Európai Unió területéről**. Ezen belül Németország, Csehország, Szlovákia, Ausztria és Lengyelország kiemelt. Az Európán kívüli vendégkör Izrael és az USA vonatkozásában releváns.

Lakásállomány

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyik hangsúlyos, gyakran vitákat kiváltó jelensége a tóparti és partkörüli ingatlan beruházások során megvalósuló lakás és üdülőegység építési tevékenység. Magyarország lakásállománya hosszú időtrendszen növekvő. Az ezredforduló évében 4 millió fölötti volt a teljes lakásállomány, míg 2022-ben már közel 4,6 millió lakást tartottak nyilván Magyarországon. Ugyanezen időtávban **a lakások számának növekedése a Balaton térségében is töretlen, az ország teljes lakásállományának mintegy 3 %-át alkotja, 2022 évben 138 511 db, minden eddiginél magasabb**. A lakásállomány növekedésének releváns tényezője az adott lakás Balaton part / háttértelepülés elhelyezkedése. Ebben a szegmensben egyértelműen látható egyfajta koncentráció. Míg **a parti és partközeli települések lakásállománya a 2001 évi 62 ezer körüli szintről közel 88 ezerre növekedett**, a háttérzóna lakásállománya csupán 42-43 ezerről 51 ezer közelébe került. A lakások számának növekedésében a vízközelség a döntő tényező, amíg a parti és partközeli lakások aránya a 2001 évi 56,7 %-os szintről 2022-re 63,3 %-ra emelkedett, a háttérzóna lakásingatlan állományának részesedése, a tényszerű növekedés ellenére 40,7 %-ról 36,7 %-ra csökkent.

Az adott években épített lakások és üdülők száma a Balaton térségében a 2000-es években eleinte csökkenő, majd a 2010-es évek elejétől a koronavírus-járványig dinamikusan növekvő trendet rajzol. A koronavírus-járvány hatással volt az építőiparra is, az új építésű lakás és üdülőingatlanok száma közel 600 ingatlannal esett vissza, de 2022-ben újra megközelítette az új építésű átadott lakások és üdülők száma a másfél ezret. Összességében 2013-tól 2022-ig több mint 10 ezer új lakás és üdülőingatlan épült a térségben, melyek területi eloszlása egyenlőtlen. Alapvető jelenség, hogy **az új építésű lakások és üdülők nagy többsége a parti és partközeli településeken szolgálja a tulajdonosok kényelmét**.

Települési szinten vizsgálva **az elmúlt 5 év lakás és üdülőépítkezéseit alapvetően a városok hangsúlyai bontakoznak ki, a városokon belül is ebben az időtávban elsősorban Siófok és Keszthely dominál**. Figyelmet érdemel, hogy mindkét, jelentős lakásépítkezéssel társított balatoni nagyváros népességet veszít, egyre kevesebben élnek ezekben a városokban, miközben a lakásállomány évről évre növekszik.

Civil aktivitás

Ismert tény, hogy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet civil aktivitása országos átlagot meghaladó, ebben a legutóbbi években sem történt változás. A **civil aktivitás súlypontja az üdülőkörzet parti és partközeli területszegmense**, azonban már évek óta a BKÜ háttérzóna területrészeinek civil aktivitása is országos átlag feletti.

Környezet, környezeti infrastruktúra

A kiemelt térség környezeti állapotáról, ahhoz kapcsolódó infrastrukturális ellátottságáról elmondható, hogy az elmúlt évek során **fokozatosan növekvő az önkormányzati tulajdonú zöldterületek aránya, a védett természeti területek nagyságrendje tartós időtávban 500 hektár felett alakul.** A **védett természeti területek 55-60 %-a a parti sávban** helyezkedik el, a háttérzóna részesedése lényegesen kisebb, de az érintett 225-230 hektár közötti védett terület lényegesen nem változik. A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége időben változó, csökkenési és növekedési periódusok szabdalják az idősort. **2020-ban, a koronavírus-járvány első időszakában a korábbi évek adataihoz képest csökkent a lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége,** mind a szelektíven gyűjtött és a nem szelektíven gyűjtött szegmensben egyaránt. Mindez figyelemre méltó fejlemény volt annak fényében, hogy ebben az időszakban az átmeneti beköltözések miatt jelentősen növekedett az üdülőkörzet népessége, egyben rámutat arra a problémára is, hogy a térségben ideiglenesen, de tartósan tartózkodók hulladék-elhelyezése esetenként nem a helyi előírásoknak megfelelően történik. Az elszállított szilárd hulladék mennyisége 2022-ben mintegy 103 ezer tonnát tett ki. A lakosságtól szelektíven elszállított hulladék mennyisége 2006 és 2022 között több mint kilencszeresére növekedett, 2022-ben mintegy 29,3 ezer tonna volt.

Mind az elsődleges, mind a másodlagos közműolló értéke kedvező az üdülőkörzetben, bár az elmúlt évek építkezései jelentős terhelést róttak az infrastruktúrára. 2020-tól kezdődően az elsődleges közműolló értéke kis mértékben csökken a BKÜ-ben az országoshoz képest, a jelenségben szerepet játszhatnak a koronavírus-járvány miatt késedelmet szenvedett, illetve a különböző forrásfinanszírozás híján elmaradt beruházások.

Minden település rendelkezik közütemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt **a kommunális szennyvízkezelés kérdése, bár az ezzel kapcsolatos környezeti indikátorok folyamatosan javuló értéket jeleznek, továbbra is csak részlegesen megoldott kérdés.**

Vízminőség

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság tájékoztatása alapján a Balaton vízminőségét elsősorban az algák mennyisége, azon belül is a kékalgák esetenkénti elszaporodása veszélyezteti, a tóközépeken mért klorofill koncentrációk nem haladták meg a hipertróf szint határértékét, lokálisan azonban előfordulhattak felszíni vízvirágzások, magasabb klorofill értékek. Ezen jelenségek kialakulásához vezető okok tudományos szempontból még nem

egyértelműen feltártak. A **Balaton vízminősége továbbra is kiváló, fürdőzésre alkalmas**. 2023. évben halpusztulásról, felszakadó élőbevonatról vagy egyéb problémáról, drasztikus vízminőség-romlásról nem érkezett bejelentés. Nem tapasztalható jelentős változás a tó külső terhelésének alakulásában sem, a balatoni befolyók esetében előfordulnak esetenként algás vizet szállító vízfolyások is, ez elsősorban a vízgyűjtőjükön elhelyezkedő (halas)tavak, víztározók vízminőség-átalakító hatásának tudható be.

Jelentős esemény a Balaton életében, hogy 2024. április 22-én átadásra került Siófokon a megújult vízleeresztő zsilip és hajózsilip, valamint az ezekhez kapcsolódó közösségi tér. A Sió-zsilip műszaki átadás-átvétele 2023 novemberében már megtörtént.

Közlekedés

Az elmúlt két évtized során a Balaton térségében nagyon jelentős közlekedésfejlesztési beavatkozások zajlottak le. A közelmúlt megvalósult fejlesztései kapcsán kiemelt jelentőségűek az autópálya és autóút és gyorsforgalmi főút fejlesztési munkálatok, illetve a vasúti közlekedés korszerűsítése. Csak a 2014-2020 (+2 év) közötti programozási ciklus ideje alatt mintegy 258,8 Mrd Ft tökekövetelés nélkül kifizetett uniós forrás jutott a Balaton térségében közlekedésfejlesztésre.

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének, javulásának egyik legfontosabb indikátora az elérhetőségi idők mérése. Az idő szerinti optimalizálás elérhetőségek metszetében **a megvalósult fejlesztések ellenére a Balaton térségéből közúton mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig a korábbi időszakokhoz képest nem sokat változott**. Az északi parton az autópálya hiánya alapvetően rontja az elérhetőségi viszonyokat. Az elérhetőségben tapasztalt esetleges időnövekedés az átmenő és célirányos autósforgalom szignifikáns növekedésével, útterheléssel, valamint az elmúlt években megvalósított egyes közlekedés és forgalombiztonsági intézkedések meghozatalával magyarázható. A Balaton térségéhez kapcsolódó összes település három megyeszékhely eléréséhez viszonyítása alapján az elérési időkben sincs jelentős változás, Kaposvár megközelíthetősége a BKÜ somogyi településein élők számára továbbra is kevésbé kedvező. Az üdülőkörzet keleti és nyugati határain az utazási idő az egy órát is meghaladja. A BKÜ határterületeiről akár Székesfehérvár és Veszprém nyugaton pedig Nagykanizsa (mint MJV) elérhetőségi ideje azok földrajzi pozíciói miatt rövidebb, mint Kaposváré. Ugyanakkor **a déli part középső szakasza felé csökken Kaposvár elérhetőségi ideje, hiszen a fejlesztésen átesett 67-es autóúton közvetlenül megközelíthető a város**. A vármegye középső szakaszán ennek vonala látszik kirajzolódni. A zalai rész déli településeiről a leglassabb vármegyeszékhelyük elérése, majd ez északra haladva, a 75-ös és 76-os autóutak mentén csökken.

A balatoni személy és kompforgalmi hajózás mutatói a koronavírus-járvány negatív hatásai ellenére hosszú időtrendszen növekedést mutatnak. **A balatoni kompok 2023 évben több mint 1,4 millió utast, 450 ezernél is több gépjárművet és közel 128 ezer kerékpárt szállítottak**. 2023 évben két új komppal egészült ki a balatoni komphajózás, 6 hajósra bővült az állomány, ezzel teljes üzem esetén további szállítási tömegnövekedés produkálható.

A menetrendi személyhajózás keretében szállított utasok száma 2023-ban meghaladta az 530 ezer főt, ezzel elérte a 2010-2019 közötti átlagos menetrendi hajózás utasforgalom tömegét, 2024 évben további forgalombővülésre számítanak. A hajózási társaság tájékoztatása alapján a 2020-as évek első éveiben átlagosan mintegy 2000 vitorlás hajóra volt érvényes bérleti szerződése a cégnek az általa üzemeltetett 10 vitorláskikötőben. Ez kevéssel meghaladja a BAHART kikötőhelyeinek számát, mivel az adat a parton tárolt hajókat is tartalmazza.

A Nágocs községről készült gyorslelemzés összegzése

A Somogy vármegyei, Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területével határosan fekvő Nágocs község polgármestere 2023. június 5-én azzal az írásbeli kéressel fordult a Balaton Fejlesztési Tanácshoz valamint annak munkaszervezeti feladatait ellátó Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft.-hez, hogy a munkaszervezettel közösen vizsgálják meg Nágocs község Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez történő csatlakozásának lehetőségét. A csatlakozási szándékról 2023. júniusában személyes egyeztetést folytatott a település polgármesterével a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség és a Területfejlesztési Miniszteri Kabinet képviselője. A témához kapcsolódóan 2023 szeptember 14-én a területfejlesztésért felelős államtitkár arról tájékoztatta az Ügynökséget, hogy az Építési és Közlekedési Minisztérium 2024-ben tervezi a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi hatályáról is rendelkező 2018. évi CXXXIX. törvény felülvizsgálatát, és e munka folyamán sor kerülhet a BKÜ területét érintő módosítási javaslatok áttekintésére is. Az államtitkárság válaszában rögzítette, hogy **a kiemelt üdülőkörzet területének bővítésére csak akkor van lehetőség, ha annak szükségességét hatásvizsgálatok alátámasztják.**

A község csatlakozásának esetleges jövőbeni hatásait vizsgálandó, **a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség vállalta, hogy a 2024 tavaszán esedékes, 2023. évi területi monitoring jelentéshez kapcsolódóan megvizsgálja a község csatlakozási igényének alapvető területi, társadalmi-gazdasági dimenzióit.**

Eredményeink szerint a község a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet déli határán fekvő településekkel rokon jegyeket mutat mind környezeti, természetföldrajzi, mind pedig társadalmi-gazdasági vetületben. **A község nem képezi részét a Balaton vízgyűjtő területének, a Koppány-Kapos vízgyűjtőjéhez tartozik. A község északi területe a kiemelt üdülőkörzethez tartozó somogymeggyesi erdő Natura2000 különleges természetvédelmi terület része.**

A település lakosság száma az elmúlt öt évben jelentős csökkenést, és lakosságának összetétele pedig erőteljes előregedést mutatott. A településre összességében az elvándorlás a jellemző. A település infrastrukturális ellátottságának fő problémája, hogy az utolsó dokumentált évig, 2022-ig **nem volt szennyvízhálózatra kapcsolt lakás, vagyis nincs kiépített szennyvízcsatorna-hálózat a községben.** Nágocs ezzel együtt a Tabi járáson belül egy kedvezőbb gazdasági helyzetű településnek számít mind jövedelmi, mind gazdasági aktivitási mutatók alapján. Potenciális vonzerőértékkel is bír a jelenleg hasznosítatlan, ám a

BKÜ-höz több szállal kötődő **Zichy kastély** képeben. A **településen kereskedelmi szálláshely nem található, így mérhető turisztikai forgalma sincs.**

Intézményi ellátottságáról elmondható, a községben található óvoda és általános iskola. Egészségügyi intézményekből háziorvosi hogy rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszertár is működik a településen. Szociális feladatköröket lát el az Árvácska Anya és Csecsemőotthon, valamint a Reménység Alapítvány Idősek Otthona is. Önálló önkormányzati hivatala nincs, a **BKÜ részét képező Andocsi Közös Önkormányzati Hivatalhoz** tartozik a község.

Nágocs üdülőkörzethez történő csatlakozásának jelentős kockázata nincs, azonban kétségtelen, hogy gazdasági pozíciói, arculata nem feltétlenül az üdülőkörzeti jellegre utalnak. Mindazonáltal a település által megfogalmazott csatlakozási igény – valamint a település tágabb térségi környezete – rámutat arra, hogy a Dél-dunántúli belső periféria átfogó, jelentős eszközökkel felruházott programszerű, az aktorok közötti eredményes együttműködések kibontakoztatását elősegítő fejlesztésére van szükség.

Siófok, 2024. május 3.

Balatoni Integrációs Kh. Np. Kft.

Készítette: Társadalomtudományi Kutatócsoport

Határozati javaslat

...../2024. (05.10) BFT határozat

A Balaton Fejlesztési Tanács a Balaton térség 2023. évi területi monitoring jelentéséről szóló előterjesztést megtárgyalta és az alábbi határozatot hozta:

1./ A Tanács a „Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2023. évi területi monitoring jelentése” c. tanulmányt megtárgyalta és elfogadja.

Felelős: Dr. Molnár Gábor ügyvezető

Határidő: értelem szerint